

УДК 34.01:351.741

Якимчук М. Ю.

*к.пед.н., доцент кафедри спеціальних юридичних дисциплін
(Національний університет водного господарства та
природокористування)*

Шнайдер А. О.

*студентка 2 курсу Навчально-наукового інституту права
(Національний університет водного господарства та
природокористування)*

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ

У ХХІ столітті мовлення є одним з основних критеріїв, що відображає культурний рівень кожної людини. Як свідчить практика, комунікативна компетенція є важливим показником професійності кожного фахівця, зокрема і працівника правоохоронних органів. У ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію» зазначено, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням на засадах партнерства, а рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки її ефективності[2]. Це свідчить про те, що для працівників правоохоронних органів, спілкування є одним з основних засобів, яким вони виконують та ефективно реалізують власну професійну діяльність.

Мета роботи – проаналізувати комунікативну компетентність як складову професійної якості працівника поліції.

© Якимчук М. Ю., Шнайдер А. О., 2020

© Національний університет «Острозька академія», 2020

-
- Якимчук М. Ю., Шнайдер А. О. Комунікативна компетентність як складова професійної діяльності працівника поліції. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2020. № 2(22) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n2/20umydrp.pdf>.*

Враховуючи актуальність теми та мету дослідження, нами визначено такі завдання:

1. З'ясувати сутність поняття «комунікативна компетентність» та підходи до його визначення.
2. Проаналізувати специфіку використання комунікації у діяльності працівника поліції.

Теоретико-методологічну базу дослідження феномену комунікативної компетентності працівників правоохоронних органів досліджували такі науковці, як Л. Герман, Л. Дунець, В. Зелений, Т. Крашеніннікова, О. Новікова, С. Олексієнко, А.Павліченко, К. Пономаренко, Д. Нумес та інші.

Зазначимо, що термін «комунікативна компетентність» працівника правоохоронних органів є багатограним поняттям. Це можна пояснити тим, що діяльність поліції, спрямована на усі сфери людського життя, тому для розкриття сутності цього поняття використовують безліч підходів.

Цікавим для нашого дослідження є стаття «Особливості професійного спілкування майбутніх працівників поліції» Л. Дунець та А. Павліченка, де розкрито сутність і структуру поняття «комунікативна компетентність»:

- здатність встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми;
- вміння людини організувати «міжособистісний простір» у процесі спілкування з людьми, керувати процесами спілкування;
- здатність людини брати на себе та виконувати різні соціальні ролі, вільне володіння вербальними та невербальними засобами спілкування;
- вміння давати соціально-психологічний прогноз комунікативної ситуації, у якій має бути спілкування;
- здатність демонструвати знання комунікативної поведінки, соціально доцільної в певній ситуації;

■ Якимчук М. Ю., Шнайдер А. О. Комунікативна компетентність як складова професійної діяльності працівника поліції. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право».* 2020. № 2(22) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n2/20ymydp.pdf>.

- здатність керувати так званими «процедурними» аспектами комунікації для її плавного протікання (це стосовно професійного спілкування) та інші [1, с. 6].

На думку Т. Крашеніннікової, «комунікативна компетентність – це спроможність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, яка включає вміння розширювати (або звужувати) коло спілкування, розуміти партнера по спілкуванню, прогнозувати наслідки різноманітних комунікативних ситуацій» [4].

Д. Хаймс визначив комунікативну компетентність як приховану систему знань і умінь, щонеобхідні для комунікації [7].

Теоретичне узагальнення наукових досліджень у сфері юридичної комунікації дозволило нам уточнити дефініцію поняття *комунікативна компетентність працівника поліції*, яке ми розуміємо як комплекс особистісних якостей та здібностей за допомогою яких працівник поліції досягає вершин свого професіоналізму, шляхом побудови конструктивної та ефективної мовленнєвої діяльності в будь-яких життєвих ситуаціях з різними типами особистостей.

Цілком погоджуємося із думкою В. Зеленого, що «комунікативний елемент є однією з найважливіших складових створення іміджу правоохоронних органів за допомогою взаємодії із засобами масової інформації та громадськістю задля формування у неї необхідних суджень про діяльність зазначених органів» [3]. Адже беззаперечним є той факт, що наскільки професіонально та якісно працівник поліції встановить контакт із населенням, настільки й залежатиме ефективність діяльності органу та рівень довіри до нього.

Зауважимо, що комунікативні властивості працівників поліції з населенням здійснюються в залежності від різновиду виконання

■ Якимчук М. Ю., Шнайдер А. О. Комунікативна компетентність як складова професійної діяльності працівника поліції. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2020. № 2(22) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n2/20ymydp.pdf>.

різноманітних професійних завдань: *бесіди, допиту, одночасного допиту двох чи більше осіб, обшуку, затриманні* тощо. Погоджуємося з думкою Олексієнко С.Б. і Герман Л.В., що у процесі такого спілкування правоохоронець займає активну позицію: він виступає ініціатором розмови, створює необхідну атмосферу, задає тон розмови, спонукає співрозмовника до відвертості, викликає до себе почуття довіри, отримує інформацію від осіб, до яких він особисто може не відчувати ні симпатії, ні прихильності, ні навіть бажання спілкуватись надалі [6].

Наведемо приклади, де комунікативна компетентність працівника поліції допомагає не лише з'ясувати необхідну для слідства інформацію, а й врятувати життя людини. Зокрема у статті із прикріпленим відео «У Слов'янську поліція зняла з даху дівчину, яка хотіла вчинити самогубство» (платформа іномовлення України «Укрінформ»), зазначено, що 10.11.2019 р. на дільницю надійшло повідомлення про спробу самогубства. На даху 9-ти поверхового будинку стояла перелякана 14-річна дівчинка. Працівники поліції швидко відреагували на виклик та миттєво прибули на місце подій.

Піднявшись на дах, працівники правоохоронних органів почали обережно просити дівчину не робити необачних кроків і дозволити працівникам патрульної служби допомогти їй. Дитина не бажала розмовляти, але, завдяки професійності та комунікативній компетентності поліцейських, що полягала у налагодженні контакту із дівчиною, шляхом встановлення спокійної та дружньої атмосфери, вона довірилась патрульним та зробила крок назад.

Цікавим для нашого дослідження є також стаття із сайту «Волинь 24» від 14.12.2020 р., в якій зазначено, що до дільничної частини надійшло повідомлення про те, що невідома особа хоче покінчити життя самогубством. Оперативно, приїхавши на місце подій, було виявлено

■ Якимчук М. Ю., Шнайдер А. О. Комунікативна компетентність як складова професійної діяльності працівника поліції. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2020. № 2(22) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n2/20ymydp.pdf>.

громадянина А., що стояв на кухні із прикладеним до горла шматком скла. Чоловік говорив зовсім незрозумілі слова про різні проблеми в житті.

Командир роти одразу вступив у контакт із особою, підібравши індивідуальний до нього підхід, а саме намагався створити дружню атмосферу та почав розмову із слів: «Андрюхо, привіт! Я приїхав до тебе», після чого почав розпитувати «що сталось?» та пояснювати, що він хороша людина. Чоловік позитивно відреагував на такі слова та викинув шматок скла.

На основі цих прикладів, ми можемо стверджувати, що кожен комунікативний контакт працівника правоохоронних органів з будь-якою особою – це не проста розмова, це відповідний, індивідуально підібраний акт поведінки, який здійснюється для вирішення необхідних професійних завдань. Слушною є думка Дунець Л.М. і Павліченка А. П., які визначають професійні особливості такого спілкування, як:

- результатом, який повинен бути досягнутим (дача показань, встановлення істини, зміна поведінки громадянина та ін.);
- його перебігом у режимі права і правовідносин;
- контактом з непростими людьми;
- обстановкою напруженості, конфліктності, протиборства [1].

Вищезазначене дозволяє нам констатувати, що працівникам органів охорони правопорядку необхідно знати як загальні закономірності комунікації, так і особливості їх прояву в будь-яких умовах, тобто бути комунікативно компетентними фахівцями.

Студювання наукових праць з досліджуваної проблеми, дозволив нам виокремити особливості комунікативної компетентності працівника правоохоронних органів:

■ Якимчук М. Ю., Шнайдер А. О. Комунікативна компетентність як складова професійної діяльності працівника поліції. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право».* 2020. № 2(22) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n2/20ymydp.pdf>.

- володіння вербальними та невербальними засобами мовлення, зрозумілими для кожної особи;
- результат, який повинен бути досягнуто (дача показань, встановлення істини, зміна поведінки особи та ін.);
- постійний контакт із різними категоріями населення (люди похилого віку, молодь, діти);
- оцінка особистості для встановлення емоційного контакту та підтримки довірливих стосунків з будь-ким для подальшої позитивної співпраці;
- контакт із непростими людьми;
- емоційно-вольовий самоконтроль;
- перебіг у режимі права і правовідносин;
- обмеженість у часі;
- участь у комунікативних ситуаціях, що пов'язані із складними умовами;
- участь у комунікативних ситуаціях, що виникають у непередбачуваних обставинах: напруженості, конфліктності, протиборства;
- дотримання вимог професійної етики, субординації, статутів та законності;
- знання технік та прийомів активного слухання;
- обізнаність та ерудованість, що необхідна для побудови ефективної комунікації у визначеному колі ситуацій, міжособистісної взаємодії.

Аналізуючи все вище зазначене, ми може стверджувати, що для працівників поліції важливо вміти правильно застосовувати свої комунікативні компетентності, які допоможуть повернути повагу та довіру

■ Якимчук М. Ю., Шнайдер А. О. Комунікативна компетентність як складова професійної діяльності працівника поліції. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право».* 2020. № 2(22) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n2/20ymydp.pdf>.

населення. Ми цілком погоджуємось із думкою Новікової О. та Пономаренко К. у тому, що: «Пріоритетним завданням для підвищення ефективності комунікації працівників Національної поліції є вироблення стійких навичок та вміння творчо мислити, швидко орієнтуватись у великій кількості професійної інформації, поповнювати свої знання, працювати над саморозвитком, реалізувати власні творчі можливості, читати фахову літературу та поповнювати свій словниковий запас, удосконалювати набуті знання»[5].

Безперечно, що одна теорія не допоможе підвищити комунікативну компетентність працівників поліції, виходом із цієї ситуації може бути залучання працівників Національної поліції до курсів та тренінгів, де за допомогою нестандартних ситуацій працівники правоохоронних органів удосконалюватимуть, розвиватимуть свої практичні комунікативні вміння та навички.

Отже, комунікативна компетентність – це один із основних компонентів діяльності кожного фахівця, зокрема і працівників поліції, що є невід'ємною складовою їх професійної діяльності. Беззаперечно, що саме вона є показником високої професійності та ефективності роботи працівника правоохоронних органів.

Проведене дослідження не претендує на остаточне розв'язання усіх аспектів обраної проблеми. Перспектива подальшого дослідження може бути спрямована на з'ясування значення невербальних засобів мовлення слідчого під час допиту потерпілого.

Список використаних джерел:

- Якимчук М. Ю., Шнайдер А. О. Комунікативна компетентність як складова професійної діяльності працівника поліції. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право».* 2020. № 2(22) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n2/20ymydp.pdf>.

1. Дунець Л. М., Павліченко А. П. Особливості професійного спілкування майбутніх працівників поліції. *Актуальні проблеми психології*. Київ. 2019. Том 1. Вип.54. С. 3-8.
2. Закон України «Про Національну поліцію». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, №40-41, ст.379.
3. Зелений В.І. Позитивний імідж правоохоронних органів та його формування в сучасних умовах. *Військова освіта*. 2016. №1(33). С. 104-111
4. Комуникативна компетенція працівника національної поліції: навчальний посібник/ Т. В. Крашеніннікова. Дніпро: Адверта, 2017. 107 с.
5. Новікова О. О., Пономаренко К. В. Особливості комуникативної компетентності працівників поліції. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. №3(64). С. 164-168.
6. Олексієнко С.Б., Герман Л. В. Значущість комуникативної складової в професійно-психологічній підготовці правоохоронців. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія : Психологічні науки. 2015. № 1. С. 117-126.
7. Hymes, D. On communicative competence. *Sociolinguistics: Selected readings*; [eds. J. Pride, J. Holmes]. Harmondsworth, UK: Penguin, 1972. p. 269-293

Якимчук М.Ю., Шнайдер А.О.

Комуникативна компетентність як складова професійної діяльності працівника поліції

У статті обґрунтовано важливість наявності такої складової професійної діяльності працівника поліції, як комуникативна компетентність, адже спілкування є одним з основних засобів, завдяки

■ Якимчук М. Ю., Шнайдер А. О. Комуникативна компетентність як складова професійної діяльності працівника поліції. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2020. № 2(22) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n2/20umydrp.pdf>.

яким вони виконують та ефективно реалізують усю свою професійну діяльність. У роботі уточнено дефініцію поняття «комунікативна компетентність працівника поліції» як комплекс особистісних якостей та здібностей за допомогою яких працівник поліції досягає вершин свого професіоналізму, шляхом побудови конструктивної та ефективної мовленнєвої діяльності в будь-яких життєвих ситуаціях з різними типами особистостей. Визначено сутність та структуру поняття «комунікативна компетентність працівника поліції». Зазначено багатогранність комунікативних властивостей працівників Національної поліції в залежності від кожного професійного завдання. Проаналізовано специфіку використання комунікації у діяльності працівника поліції, а також наведено приклади реальних ситуацій, в яких комунікативна компетентність працівника поліції допомогла не лише з'ясувати необхідну для слідства інформацію, а й врятувати життя людей. У статті виокремлено особливості комунікативної компетентності працівника правоохоронних органів: володіння вербальними та невербальними засобами мовлення, яка є зрозумілою для кожного; постійний контакт із різними категоріями населення; оцінка людей для встановлення емоційного контакту та підтримки довірливих відносин з будь-якою особою; контактом з непростими людьми; емоційно-вольовий самоконтроль; обмеженість у часі; участь у комунікативних ситуаціях, що пов'язані із складними умовами; участь у комунікативних ситуаціях, що виникають залежності від спонтанних обставин: напруженості, конфліктності, протиборства; дотримання вимог професійної етики, субординації, статутів та законності; знання технік та прийомів активного слухання; обізнаність та ерудованість, що необхідна для побудови

-
- Якимчук М. Ю., Шнайдер А. О. Комунікативна компетентність як складова професійної діяльності працівника поліції. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право».* 2020. № 2(22) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n2/20ymydp.pdf>.

ефективної комунікації у визначеному колі ситуацій міжособистісної взаємодії.

Ключові слова: комунікативна компетентність, правоохоронні органи, працівник поліції, фахівець, професійна діяльність, комунікація, правоохоронець, особистісні якості, професіоналізм.

Yakymchuk M.Yu., Schneider A.O.

Communicative competence as a component of the professional activity of a police officer

The article substantiates the importance of having such a component of a police officer's professional activity as communicative competence, because communication is one of the main means by which they perform and effectively implement all their professional activities. The paper clarifies the definition of "communicative competence of a police officer" as a set of personal qualities and abilities by which a police officer reaches the top of his professionalism, by building constructive and effective speech activity in any life situation with different types of individuals. The essence and structure of the concept of "communicative competence of a police officer" are defined. The versatility of communicative properties of National Police officers depending on each professional task is noted. The specifics of the use of communication in the activities of a police officer are analyzed, as well as examples of real situations in which the communicative competence of a police officer helped not only to find out the information necessary for the investigation, but also to save lives.

The article highlights the features of communicative competence of law enforcement officers: possession of verbal and nonverbal means of speech, which is clear to everyone; constant contact with different categories of the population; evaluation of people to establish emotional contact and maintain a

-
- Якимчук М. Ю., Шнайдер А. О. Комунікативна компетентність як складова професійної діяльності працівника поліції. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2020. № 2(22) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n2/20ymydp.pdf>.

trusting relationship with any person; contact with difficult people; emotional and volitional self-control; limited time; participation in communicative situations related to difficult conditions; participation in communicative situations that arise depending on spontaneous circumstances: tension, conflict, confrontation; compliance with the requirements of professional ethics, subordination, statutes and legality, knowledge of techniques and techniques of active listening, awareness and erudition, which is necessary to build effective communication in a certain range of situations of interpersonal interaction.

Key words: communicative competence, law enforcement agencies, police officer, specialist, professional activity, communication, law enforcement officer, personal qualities, professionalism.

-
- Якимчук М. Ю., Шнайдер А. О. Комунікативна компетентність як складова професійної діяльності працівника поліції. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2020. № 2(22) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n2/20ymydp.pdf>.